

กายภาพบำบัดใส่ใจ กระตุ้นพัฒนาการเด็กด้านการเคลื่อนไหวสู่คุณภาพชีวิตที่ดี ภายใต้บริบทโรงพยาบาลชุมชน สามจังหวัดชายแดนใต้

นัชมี มัสปาทาน

รับบทความ: 10 ตุลาคม 2567; ส่งแก้ไข: 30 มกราคม 2568; ตอบรับ: 31 มกราคม 2568

บทคัดย่อ

บทนำ : ปัจจุบันเด็กจำนวนมากมีพัฒนาการล่าช้าด้านการเคลื่อนไหวโดยเฉพาะเด็กในจังหวัดยะลา มีพัฒนาการล่าช้าสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศไทย และยังขาดสถานที่บริการฟื้นฟูทางกายภาพบำบัด ทำให้เด็กเข้าไม่ถึงบริการ นอกจากนี้ผู้ปกครองยังขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแล แผนกกายภาพบำบัด โรงพยาบาลรามาธิบดี จึงมีการจัดตั้งคลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็กด้านการเคลื่อนไหว เพื่อให้เด็กสามารถเข้าถึงการฟื้นฟูอย่างขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในระยะยาว

วัตถุประสงค์ : 1. เพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการกายภาพบำบัดในเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านการเคลื่อนไหว 2. เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า และ 3. เพื่อให้เด็กพัฒนาการล่าช้าด้านการเคลื่อนไหวมีพัฒนาการดีขึ้นจากเดิม 1 ระดับ

วิธีดำเนินการ : ระยะที่ 1 มีการจัดตั้งคลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็กโดยนักกายภาพบำบัด แต่เด็กยังเข้ารับบริการน้อย จึงพัฒนาระยะที่ 2 โดยให้ความรู้ สร้างความเข้าใจแก่ผู้ปกครอง พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์การจัดตั้งคลินิกกระตุ้นพัฒนาการ ทำให้มีเด็กเข้าถึงบริการมากขึ้น จำเป็นต้องขยายวันรับบริการให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้รับบริการ จัดทำแนวทางการรักษาสำหรับคลินิกเด็กพัฒนาการล่าช้าที่เป็นมาตรฐาน และมีการสำรวจความพึงพอใจ เพื่อพัฒนารูปแบบการให้บริการที่ต่อเนื่อง มีการประสานทีมสหวิชาชีพในการดูแลเด็ก และพัฒนาจนถึงระยะที่ 5 คือ การออกเยี่ยมบ้านเชิงรุกในชุมชน

ผลลัพธ์ : อัตราการเข้าถึงบริการกายภาพบำบัดในเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านการเคลื่อนไหวเพิ่มขึ้นร้อยละ 68 ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการดูแลเด็กพัฒนาการล่าช้าด้านการเคลื่อนไหวเป็นร้อยละ 93 และเด็กในคลินิกมีพัฒนาการดีขึ้นจากเดิม 1 ระดับเป็นร้อยละ 84

สรุป : ปัญหาเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านการเคลื่อนไหวในจังหวัดยะลาเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การร่วมมือกันของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน จะเป็นกุญแจสำคัญในการช่วยให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำสำคัญ : เด็กปฐมวัยไทย เด็กพัฒนาการล่าช้าด้านการเคลื่อนไหว กายภาพบำบัด คลินิกกระตุ้นพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว

Physical Therapy Care for Delayed Motor Development Children
to Improved Quality of Life within the context of community hospitals
in the three southern border provinces

Nasmee Maspathan

Received: October 10,2024; Received revision: January 30, 2025; Accepted: January 31, 2025

Abstract

Background : Currently, many children have delayed motor development, especially in Yala Province, where the rate of delay is higher than the national average. There is also a lack of physical rehabilitation centers, which makes it difficult for children to access these services. Furthermore, parents lack the knowledge and understanding of caring for their children. Therefore, the physical therapy department at Raman Hospital has established a child motor development clinic to make it easier for children to access rehabilitation services and to improve their long-term quality of life.

Objective : This study aimed to include 1. Increased access to physical therapy services for children with delayed motor development. 2. To educate parents about how to care for children with developmental delays; and 3. To improve the skills of children with delayed motor development on at least one level.

Method : Phase 1: Setting up a child motor development clinic run by a physical therapist. However, the number of children visiting clinics remains low. Therefore, Phase 2 focused on providing education and information to parents and promoting the clinic. This led to an increase in children's access to services. As a result, it became necessary to expand the service hours to meet demand. Standardized treatment guidelines have been established for pediatric motor development clinics. Satisfaction surveys were conducted to improve the service model. A multidisciplinary team was coordinated to care for and progress to phase 5, which involved proactive home visits in the community.

Result : The target rate of access to physical therapy services for children with delayed motor development has increased to 68%. The parents' knowledge and understanding about caring for children with delayed motor development increased by 93 %, and the children showed an 84% one-level improvement in their development.

Conclusion : Delayed motor development in preschool children in Yala Province requires urgent attention. Collaboration from all sectors involving the government, private sector, and community is key to helping children fully develop their potential and improve their quality of life.

Keywords : Thai preschool children, Delayed motor development, Physical therapy, Child motor development clinic

บทนำ

จากสถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยไทยของกรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข ในปีพ.ศ.2558 ด้วยแบบคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย Denver II พบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัยยังคงที่และมีแนวโน้มลดลง ไม่บรรลุเป้าหมายตามแผนบูรณาการพัฒนาศักยภาพคนตามช่วงวัยที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 เด็กปฐมวัยไทยมีพัฒนาการล่าช้าร้อยละ 27.2 โดยทางด้านการเคลื่อนไหวร้อยละ 6.7^[1-2] จากผลการคัดกรองเด็กพัฒนาการเสี่ยงปฐมวัยในเขตสุขภาพที่ 12 ปีพ.ศ.2558 พบว่า โดยเฉพาะในจังหวัดยะลา มีเด็กที่มีพัฒนาการสงสัยล่าช้าถึงร้อยละ 37.06 และจากข้อมูลผลการคัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย ปีพ.ศ.2559 ในคลินิกสุขภาพเด็กดี โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพศูนย์อนามัยที่ 12 จังหวัดยะลา พบว่า มีเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าทางด้านการเคลื่อนไหวมากที่สุดร้อยละ 52.0^[3] สอดคล้องกับข้อมูลของโรงพยาบาลรามันที่มีเด็กพัฒนาการล่าช้าทางด้านการเคลื่อนไหวจำนวน 56 คน แต่มีเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าสามารถเข้าเข้าถึงบริการฟื้นฟูทางกายภาพบำบัดเพียง 5 คนเท่านั้น เนื่องจากผู้ปกครอง บุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับเด็กพัฒนาการล่าช้า เดิมผู้ปกครองต้องพาเด็กไปกระตุ้นพัฒนาการที่โรงพยาบาลยะลาหรือโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ ปัจจุบันขีดความสามารถของโรงพยาบาลรามัน มีกุมารแพทย์ มีสหวิชาชีพที่มีบทบาทด้านส่งเสริมสุขภาพเด็กครบครัน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์กระตุ้นพัฒนาการเด็กทางด้านการเคลื่อนไหวแบบจำเพาะเจาะจง หน่วยงานกายภาพบำบัดโรงพยาบาลรามัน จึงมีการจัดตั้งคลินิกเด็กพัฒนาการล่าช้าทางด้านการเคลื่อนไหว มีการจัดโครงการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจแก่

ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งบอกแนวทางการเข้ารับบริการในเด็กกลุ่มนี้เพื่อให้ได้ให้เด็กพัฒนาการล่าช้าสามารถเข้าถึงการฟื้นฟูทางกายภาพบำบัดใกล้บ้าน และมีความคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ลดภาวะทุพพลภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเพิ่ม การเข้าถึงบริการกายภาพบำบัดในเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าทางด้านการเคลื่อนไหวร้อยละ 60
2. เพื่อให้ผู้ปกครอง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าทั้งที่โรงพยาบาลและที่บ้าน ร้อยละ 80
3. เพื่อให้บุคลากรสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจ และทราบแนวทางการส่งต่อเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าเพื่อเข้ารับบริการฟื้นฟู ร้อยละ 90
4. เพื่อให้เด็กพัฒนาการล่าช้าทางด้านการเคลื่อนไหวในคลินิกกระตุ้นพัฒนาการมีพัฒนาการที่ดีขึ้นจากเดิม 1 ระดับ ร้อยละ 60

วิธีดำเนินการ

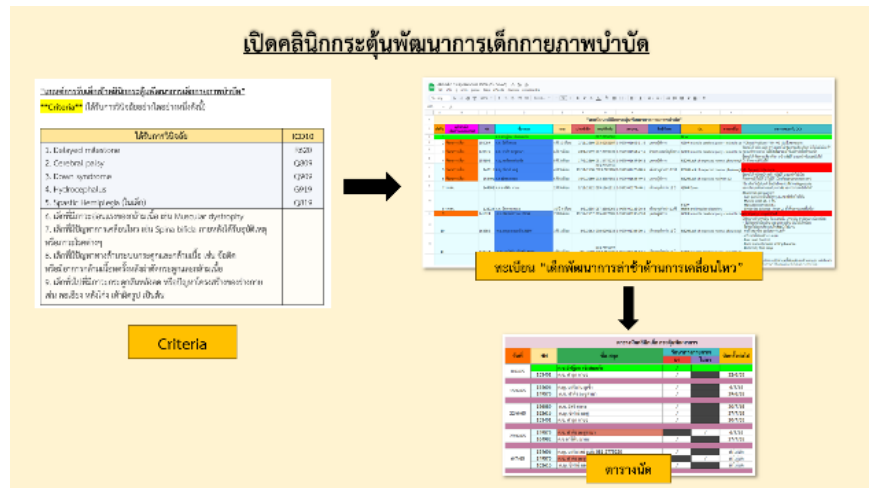
กิจกรรมพัฒนาระยะที่ 1 : เปิดคลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็กโดยนักกายภาพบำบัด (เดือนมิถุนายน – เดือนกันยายน พ.ศ.2565)

1. จัดประชุมในหน่วยงานกายภาพบำบัด เพื่อชี้แจงและสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นในเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าทางการเคลื่อนไหว ร่วมกันระดมความคิดเห็นและคิดค้นระบบการบริการแก่เด็กกลุ่มนี้ที่ไม่สามารถเข้ารับบริการกระตุ้นพัฒนาการทางด้านการเคลื่อนไหวได้

2. จัดทำทะเบียนผู้ป่วยเด็ก “คลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็กกายภาพบำบัด” เป็น Google Sheet รายชื่อเด็กเสี่ยงที่ต้องเข้ารับบริการกระตุ้นพัฒนาการทางการเคลื่อนไหว

3. จัดตั้งคลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็กร่วมกับคลินิกพัฒนาการเสี่ยง ณ ห้องส่งเสริมสุขภาพ ทุกวันพฤหัสบดี พร้อมทั้งจัดทำเกณฑ์ เงื่อนไขการเข้ารับบริการกระตุ้นพัฒนาการเด็กทางด้านการ เคลื่อนไหว พร้อมเปิดรับบริการทุกวันพฤหัสบดี วันละ 2-3 ราย เวลา 13.30-16.30 น. ณ ห้อง ส่งเสริมสุขภาพ

4. ประสานงานคลินิกพัฒนาการเสี่ยงและกุมารแพทย์ในการส่งฟื้นฟูเด็กที่มีพัฒนาการ ล่าช้าทางการเคลื่อนไหวเข้ารับการกระตุ้นพัฒนาทางกายภาพบำบัด ที่ตรงตามเกณฑ์เข้ารับการฟื้นฟู ทางกายภาพบำบัด

ภาพที่ 1 กระบวนการจัดตั้งคลินิกกระตุ้นพัฒนาการกายภาพบำบัด

กิจกรรมพัฒนาระยะที่ 2 : ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจแก่ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง (เดือนตุลาคม พ.ศ.2565 – เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.2566)

1. การเปิดคลินิกฯ ยังไม่บรรลุถึง เป้าหมายที่วางไว้และชี้ให้เห็นว่า ผู้ปกครอง ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พัฒนาการเด็กตามวัย ทำให้เด็กไม่ได้รับการ ส่งเสริมอย่างเหมาะสม และบุคลากรส่วนใหญ่ ยังไม่ทราบว่าควรส่งต่อเด็กที่มีความผิดปกติไป รับการกระตุ้นพัฒนาการทางกายภาพบำบัด เพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นใน อนาคต

2. สะท้อนปัญหาแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง คลินิกพัฒนาการเสี่ยง เพื่อเสนอแนะ วิธีแก้ปัญหา

3. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัด กิจกรรมส่งเสริมความรู้เรื่องพัฒนาการเด็กใน ชุมชน พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์การเปิดคลินิก แก่ผู้ปกครอง บุคลากรที่เกี่ยวข้องของรพ. และ รพสต. ร่วมด้วย

4. ประเมินความรู้ก่อนและหลังจาก การให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ แก่ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กพัฒนาการล่าช้า พร้อมทั้งรับฟังข้อเสนอแนะการรับบริการจาก ผู้ปกครอง

ภาพที่ 2 โครงการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก

กิจกรรมพัฒนาระยะที่ 3 : ขยายบริการคลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็กมากขึ้นให้เพียงพอต่อความต้องการ (เดือนมีนาคม พ.ศ.2566 – เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2567)

1. หลังจากประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ส่งผลให้มีเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นพัฒนาการทางด้านการเคลื่อนไหวเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากคลินิกพัฒนาการเสี่ยงที่แพทย์ส่งปรึกษา จากสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง จากหอผู้ป่วยในเด็ก และจาก รพสต. ในพื้นที่ ทำให้คิวรับบริการไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ปกครองในการพาเด็กพัฒนาการล่าช้ามาเข้ารับบริการ

2. จัดประชุมหารือ ในหน่วยงานกายภาพบำบัดเกี่ยวกับปัญหาเรื่องผู้รับบริการเพิ่มมากขึ้น

3. ขยายวันเปิดให้บริการเพิ่ม 1 วัน คือ วันจันทร์ เวลา 13.30 – 16.30 น. โดยแบ่งเป็นเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านทางเคลื่อนไหว (เด็กเล็ก) เปิดเป็นวันพฤหัสบดี เวลา 13.30-16.30 น. ณ ห้องส่งเสริมสุขภาพ และเด็กที่มีปัญหาการเคลื่อนไหว (เด็กโต) เปิดเป็นวันจันทร์ เวลา 13.30 – 16.30 น. ณ ห้องกายภาพบำบัดเบอร์ 22

4. จัดทำแนวทางการรักษาสำหรับคลินิกเด็กพัฒนาการล่าช้าที่เป็นมาตรฐาน

5. สำรวจแบบประเมินความพึงพอใจเพื่อพัฒนารูปแบบการให้บริการที่ต่อเนื่อง

ภาพที่ 3 คลินิกกระตุ้นพัฒนาการเด็กทางกายภาพบำบัด

กิจกรรมพัฒนาระยะที่ 4 : ร่วมแรงร่วมใจจากสหวิชาชีพในโรงพยาบาล (เดือนมกราคม พ.ศ.2567 – เดือนเมษายน พ.ศ.2567)

1. จากกิจกรรมพัฒนาทั้ง 3 ระบบ จะเห็นว่าอัตราการเข้าถึงบริการกายภาพบำบัดในเด็กพัฒนาการล่าช้าทางด้านการเคลื่อนไหวบรรลุตรงตามเป้าหมาย ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจ และเด็กมีพัฒนาที่ดีขึ้น

2. แต่เนื่องจากเด็กพัฒนาการล่าช้าทางด้านการเคลื่อนไหวในคลินิกบางส่วนมีปัญหาอื่นร่วมด้วย เช่น ด้านความเข้าใจภาษา ด้านอารมณ์ ด้านการกลืน หรือด้านปัญหาอื่น ๆ ที่เกินขีดความสามารถของนักกายภาพบำบัด ซึ่งมีผลต่อการรักษาฟื้นฟูทางกายภาพบำบัด

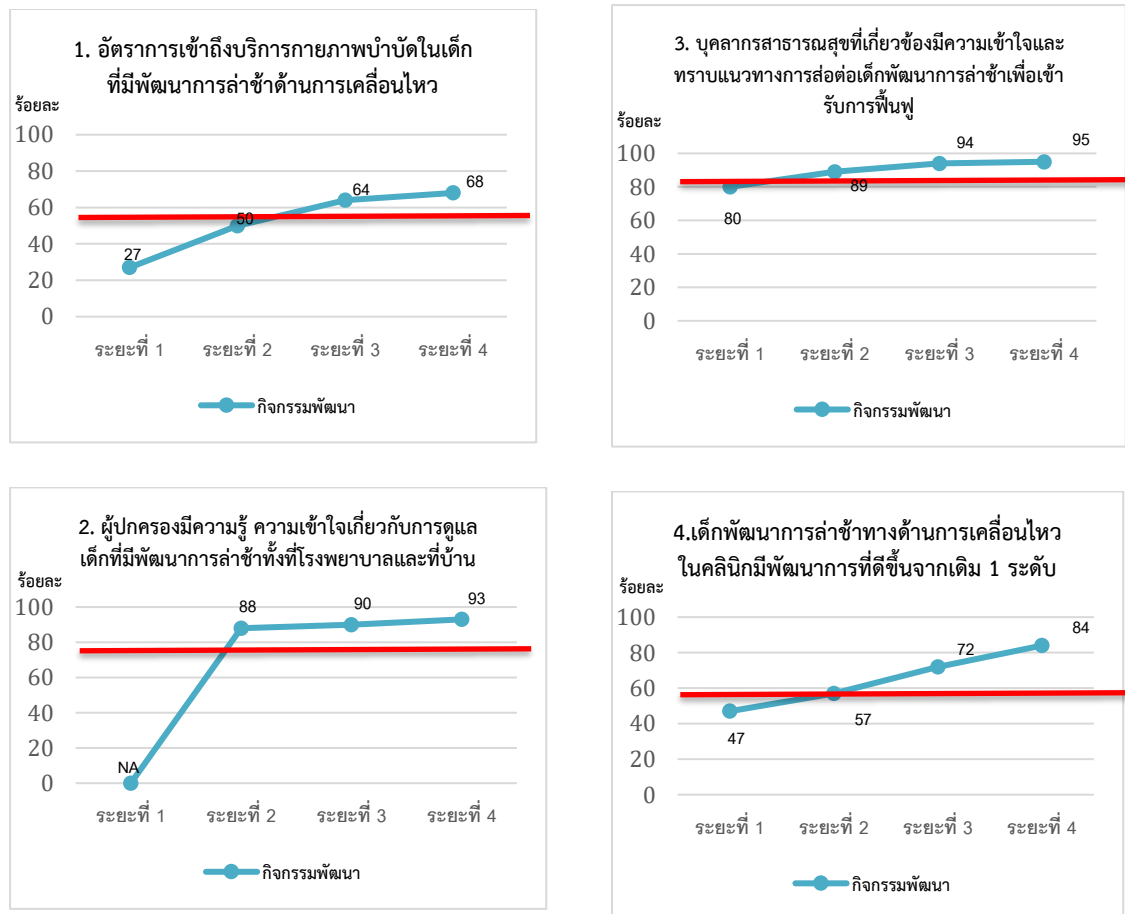
3. ประสานงาน ขอความร่วมมือกับทีมแพทย์และสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในเด็กพัฒนาการล่าช้า โดยในเด็กที่มีปัญหาทางด้านการเคลื่อนไหวต่าง ๆ จำกัดในการรักษาฟื้นฟูทางกายภาพบำบัด ไม่เห็นความก้าวหน้าของการรักษา อาการคงเดิม นักกายภาพบำบัดส่งปรึกษากุมารแพทย์เพื่อตรวจประเมิน หาแนวทางแก้ไขร่วมกันถึงสาเหตุของอาการ เช่นในเด็กที่เกร็งมาก เป็นต้น

กิจกรรมพัฒนาระยะที่ 5 : ลงชุมชนเชิงรุก (เดือนมกราคม พ.ศ.2567 – เดือนเมษายน พ.ศ.2567)

1. ลงชุมชนเชิงรุกร่วมกับทีมสหวิชาชีพในเด็กพื้นที่ห่างไกล เด็กที่มีความยากลำบากในการเข้าถึงการรับบริการ เด็กที่มีภาวะทุพพลภาพไม่สามารถมาโรงพยาบาลได้ เด็กที่ขาดการติดตามการรักษาจากโรงพยาบาล (loss follow-up)

ผลการศึกษา

จากผลการดำเนินงานระยะที่ 1 – 4 จะเห็นได้ว่าบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ได้แก่ อัตราการเข้าถึงบริการทางกายภาพบำบัดในเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านการเคลื่อนไหวดีขึ้นจากร้อยละ 27 เป็นร้อยละ 68 ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจในเด็กพัฒนาการล่าช้าเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 93 บุคลากรสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและทราบแนวทางการส่งต่อเด็กพัฒนาการล่าช้าเพื่อเข้ารับการฟื้นฟูจากเดิมร้อยละ 80 เป็นร้อยละ 95 และเด็กพัฒนาการล่าช้าทางด้านการเคลื่อนไหวในคลินิกมีพัฒนาการที่ดีขึ้นจากเดิม 1 ระดับจากร้อยละ 47 เป็นร้อยละ 84 ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ผลการศึกษาที่สอดคล้องตามตัวชี้วัด

สรุปผลงาน

ปัญหาเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านการเคลื่อนไหวในจังหวัดยะลา เป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน การร่วมมือกันของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน จะเป็นกุญแจสำคัญในการช่วยให้

เด็กเหล่านี้มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในอนาคต

บทเรียนที่ได้รับ

“กายภาพบำบัดใส่ใจ กระตุ้นพัฒนาการเด็กด้านการเคลื่อนไหว ส่งคุณภาพชีวิตที่ดี” ในครั้งนี้ ทำให้เด็กที่มีพัฒนาการ

ล่าช้าด้านการเคลื่อนไหวได้รับการเข้าถึง บริการฟื้นฟู รักษาทางกายภาพบำบัด เพื่อช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น สามารถช่วยเหลือตนเองได้ตามความศักยภาพการเคลื่อนไหว ยิ่งได้เข้าถึงการรักษาเร็ว ก็จะช่วยลดระยะเวลาความรุนแรงของโรคได้ ส่งผลต่อการรักษาที่ดีขึ้นมาตามระดับความสามารถ ช่วยลดภาวะทุพพลภาพนอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้ปกครองได้เรียนรู้วิธีการดูแลเด็ก พัฒนาการล่าช้าด้านการเคลื่อนไหว และยังสามารถนำไปประกอบการฟื้นฟู รักษาทางกายภาพบำบัดไปปฏิบัติต่อเองที่บ้านได้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของเด็ก

และในอนาคตอาจจะมีการพัฒนาระบบรักษาร่วมกันกับศูนย์การศึกษาพิเศษหรือโรงเรียนเฉพาะเพื่อแก้ปัญหาความพิการให้ครบทุกด้าน

เอกสารอ้างอิง

1. กรวิภา ภู่งศ์พันธุ์กุล, นลอง เรืองศรี, ดวงหทัย จันทร์เชื้อ, ถนอมรัตน์ ประสิทธิเมตต์, พนิต โล่เสถียรกิจ, พรณิชา ชุณหคันธ์รส และคณะ. สถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยไทยในปี 2557. วารสารวิชาการสาธารณสุข. 2557; 26(2):199-208.
2. กลุ่มสนับสนุนวิชาการและการวิจัย สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. รายงานการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กปฐมวัยไทย. พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี: บริษัท ซีจีทีแอล จำกัด; 2560.
3. ปรียณู ชัยกองเกียรติ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการสงสัยล่าช้าของเด็กปฐมวัย. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 2561; 5(2):161-17